

LEILINA MELODIE

OTÁZKY A ODPOVĚDI

1. Jaká je historie Afghánistánu? A jak to v zemi vypadá v současnosti?

Afghánistán je hornatá země ležící ve středu Asie. **Základy afghánského státu** sahají do roku 1746, kdy bylo zformováno království, které lze vnímat jako předchůdce moderního Afghánistánu. V průběhu 19. století se pak Afghánistán stal předmětem geopolitického soupeření mezi Britským impériem a carským Ruskem, které vyústilo v několik intervencí britských expedičních vojsk, ty však nebyly příliš úspěšné.

Afghánistán byl dlouhou dobu zmítán občanskou válkou a v zemi je i po letech, kdy v ní působí mírová vojska jiných zemí, stále poměrně nebezpečno. **Válka v Afghánistánu trvá již 35 let.** Začala sovětskou okupací v roce 1979, která vzbudila ozbrojený odpor obyvatel, tzv. mudžáhedínů, kteří se postupně organizovali do několika hlavních skupin pod vedením jednotlivých velitelů. Skupiny mudžáhedínských bojovníků byly podporovány a vyzbrojovány USA a přidávali k nim dobrovolníci z celého islámského světa. Po vyhnání Rusů v roce 1989 byla ustanovena prozatímní vláda, která však nedokázala ovládnout celé území Afghánistánu. Vůdci různých ozbrojených skupin si začali dělat nárok na vládu v zemi a postupně se rozhořela občanská válka, která trvala téměř deset let. Od poloviny 90. let se bratrovražedný boj pokoušela ukončit skupina zbožných muslimů, tálibů, ve světě známá jako hnutí Tálibán. S velkou podporou obyvatel postupně získala kontrolu nad většinou území včetně hlavního města Kábulu. Tálibové sice ukončili válku, ale postupně v zemi zaváděli drakonickou vládu podle zákona šaría, tzn. velmi tvrdé tresty bez jakéhokoliv posouzení soudy. Také byl například zakázán poslech hudby, sledování filmů a televize, muži měli předepsaný styl oblékání a nesměli si zkracovat vousy. Zejména ženy pod vládou Tálibánu přímo trpěly.

V roce 2001 byla vláda Tálibánu svržena USA při pronásledování Usámy bin Ládina, strůjce teroristických útoků z 11. září. Byla opět nastolena prozatímní vláda, proběhly volby a prezidentem se stal Hámid Karzaj. Následovalo několik let relativního klidu, ale od roku 2006 opět narůstá v zemi vliv Talibánu a proti přítomnosti USA a dalších mezinárodních jednotek se zvedá ozbrojený odpor. Od roku 2018 došlo k několika vyjednáváním mezi zástupci Talibánu a USA o ukončení násilí v zemi a odchodu spojeneckých vojsk. Mezinárodně uznaná vláda Afghánistánu nebyla na jednání přizvána.

Na začátku roku 2020 byla v katarském Dauhá mezi USA a Talibánem podepsána mírová dohoda. V ní se USA zavázaly stáhnout do 14 měsíců ze země všechny své vojáky i vojáky dalších zemí NATO. Tálibán na oplátku slíbil, že nedovolí svým členům a ani žádným jiným organizacím využívat afghánské území k útokům na USA a jejich spojence. I přes tuto mírovou smlouvu však v současnosti stále dochází k ozbrojeným útokům.

2. Kolik je v Afghánistánu obyvatel? Čím se žíví? Co se tam pěstuje?

V Afghánistánu žije **38 milionů lidí** čtyř hlavních národností. **Téměř 60 % obyvatel se žíví zemědělstvím**, přestože většina území je vyprahlá a závislá na umělém zavlažování. Krajina je velmi různorodá a můžeme v ní rozlišit dvě hlavní klimatické oblasti – teplou oblast (východní část, především provincie Nangarhar) a chladnou oblast (hornaté oblasti severu a západu). V horách se pěstuje především **obilí, zelenina, ale i ovoce či ořechy**. V nížinných oblastech jsou to především melouny, brambory nebo hrozny. Granátová jablka z Kandaháru bývají oceňována jako nejlepší na světě. Rozsáhlé pastviny spásají ovce a kozy.

3. Co je to Tálibán?

Talibán je radikální islámské hnutí působící v Afghánistánu a v hraničních oblastech sousedního Pákistánu. Zpočátku vzniklo z potřeby nastolit v Afghánistánu mír a pořádek pod společným jmenovatelem, se kterým se identifikují všechny etnické a jazykové skupiny v Afghánistánu, a tím je islám. Hnutí vládlo v Afghánistánu od poloviny 90. let až do roku 2001, kdy bylo svrženo USA. Dnes má za cíl nastolit v Afghánistánu a Pákistánu islámskou vládu.

4. Proč nesmějí ženy v některých oblastech Afghánistánu hrát na hudební nástroje? Kdo a kdy může hrát na hudební nástroje?

Jde o extrémní výklad islámu. Talibán po svém nástupu k moci (polovina 90. let) zakázal lidem – tedy i mužům – veškerou zábavu: hudbu, televizi, sportovní zápasy aj. Zákaz hudby Talibán zdůvodnil tak, že hudba zaměstnává mysl, a tak znemožňuje studium islámu. V oblastech, kde má stále vliv, je postavení žen velmi špatné – musí se zahalovat, nemají žádná práva a musí stále dodržovat všechna pravidla stanovená Talibánem.

5. Proč se dívky musí brzy vdávat? V kolika letech se běžně vdávají? Jsou možné rozvody?

V odlehlých oblastech se dívky vdávají velmi mladé, často ve čtrnácti nebo patnácti letech, ale i dříve. Jedná se o kulturní zvyklost (nesouvisí tedy s islámem), která pramení ze striktního určení role muže a ženy. Zatímco muž má zabezpečit příjem rodiny, žena se musí postarat o domácnost a děti. Muž je pánem mimo domov, ale žena vládne doma. Jelikož v chudé zemi jsou děti pro rodiny velkou zátěží, provdávají rodiče dcery v mladém věku, neboť povinnost živit dívku tak přechází na manžela, a navíc za ni dostanou bohaté věno. Rozvody jsou teoreticky možné za určitých podmínek, ale prakticky k nim nedochází. Tyto zvyklosti se však nevztahují na lidi žijící ve městech, kde platí jiná, podstatně volnější a svobodnější pravidla. Dívky chodí do školy, vdávají se v pozdějším věku a manželé jim často umožňují pracovat, studovat nebo cestovat.

6. Jak se celkově žije dětem v Afghánistánu?

Velmi záleží na rodině, do které se děti narodily. V bohatých rodinách jsou děti hýčkané, dostává se jim nejlepšího vzdělání, které často vrcholí na prestižních západních univerzitách. Drtivá většina rodin však takové možnosti nemá a děti často vyrůstají v nuzných podmínkách. Do školy mohou chodit jen v případě, že to ekonomická situace rodin umožní – pokud rodiče nedokážou uživit celou rodinu, musejí děti také pracovat. Podle údajů OSN zhruba 3,7 milionů afghánských dětí v současnosti nenavštěvuje školu. Na vesnicích pracují na polích, ve městech se živí prodejem drobností (žvýkaček, balónků), umýváním aut nebo také foukáním kouře z plechovky na kolemjdoucí – tím je prý chrání před zlými duchy. Často vyrůstají v otřesných hygienických podmínkách, mnohdy je sužují nemoci, potýkají se s podvýživou.

7. Jak dlouhá je v Afghánistánu školní docházka? Jaké je tam střední a vysoké školství? Mohou na těchto školách studovat i dívky?

Základní školní docházka obsahuje devět tříd, stejně jako v České republice. Na základní školy navazují tříleté střední školy, které jsou již většinou odborně zaměřené (průmyslové, zemědělské, obchodní atd.). Po střední škole lze buď pokračovat dva roky na institutu (vyšší odborné vzdělání), nebo na vysoké škole. Úroveň státních škol na všech stupních je nevalná. Několik málo dětí z bohatých rodin má možnost studovat na soukromých školách (např. francouzské nebo německé lyceum v Kábulu). Žádná vysoká škola v Afghánistánu neumožňuje získání magisterského diplomu. Většina lidí, kteří usilují o vyšší vzdělání, získává magisterský titul v Pákistánu nebo Indii. Děvčata mohou studovat na všech stupních, ale pouze pokud škola dokáže zaručit striktní oddělení dívek a chlapců – ve třídách, včetně jídelny, běžné jsou obvodové zdi apod. V opačném případě by je rodiče do školy nepustili. V některých oblastech nesmějí v dívčích třídách učit učitelé-muži.

8. Proč Leila nemusí mít zahalený obličej, ale má jen šátek přes vlasy?

Afghánistán je velmi různorodá země, ve které má každá skupina trochu odlišná pravidla. Zatímco v konzervativních paštúnských vesnicích na jihu země musí být žena zahalená od hlavy k patě (tzv. burka), v tádžických nebo hararských městech mohou ženy chodit pouze s šátkem (tzv. hidžáb). Svobodné dívky také často mohou chodit o něco odhalenější než provdané ženy, po nichž větší zahalení.

Odpovědi vypracovali:

Jaroslav Petřík, Člověk v tísni

Odkazy:

Člověk v tísni, o. p. s. – Humanitární a rozvojová pomoc

www.clovekvtisni.cz/cs/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/zeme/afghanistan

Informace Ministerstva zahraničních věcí ČR

www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asi/afghanistan/

Doporučená literatura:

GOMBÁR, E.: *Moderní dějiny islámských zemí*. Karolinum, Praha 1999.

HORÁK, S.: *Afghánský konflikt. Public History a Petit*, Praha 2005.

HOSSEINI, K.: *Lovci draků. Rozmluvy*, Praha 2007.

JAGIELSKI, W.: *Modlitba za déšť. Absynt*, 2018.

VOGELSSANG, W.: *Dějiny Afghánistánu*. Grada, Praha 2009.

Poslední aktualizace: 05/2021